

جمال الدین قرشی و سفرنامه او در ورارود عهد مغول

• دکتر لقمان بایمت اف *

سرود. قرشی نمونه هایی از اشعار خویش را به زبان های عربی و فارسی در کتاب ملحقات السراح ذکر کرده است. و این پاره ها بدون شک او را در زمره شعرای موفق قرون هفتم و هشتم / سیزدهم و چهاردهم قرار داده اند.^۴

جمال الدین قرشی در نیمه دوم قرن ۷ هـ. / ۱۳ م. چندین مرتبه به سیاحت در شهرها و ولایات ماوراء النهر پرداخت. وی در سال ۶۶۸ هـ. / ۱۲۶۹-۷۰ م. از ایلمش (واقع در میان اندجان و تلس) دیدن کرد. و بعد از سه سال، یعنی در سال ۶۷۱ هـ. / ۱۲۷۲-۷۳ م. به شاش (تاشکند) رفت و در سال ۶۷۲ هـ. / ۱۲۷۳-۷۴ م. به شهر بارچلیگنت (بارچ کنت) و جند رفت. وی در سال ۶۹۳ هـ. / ۱۲۹۳-۹۴ م. دو بار دیگر از شاش و ولایات همجوار آن دیدن کرد. جمال الدین قرشی دو بار در سال های ۶۷۱ هـ. / ۱۲۷۲-۷۳ م. و ۶۹۳ هـ. / ۱۲۹۳-۹۴ م. به جند سفر نمود. وی تمام مشاهدات خویش را بعدها به رشته تحریر در آورد که از نظر تاریخی و ادبی بسیار جالب است.^۵

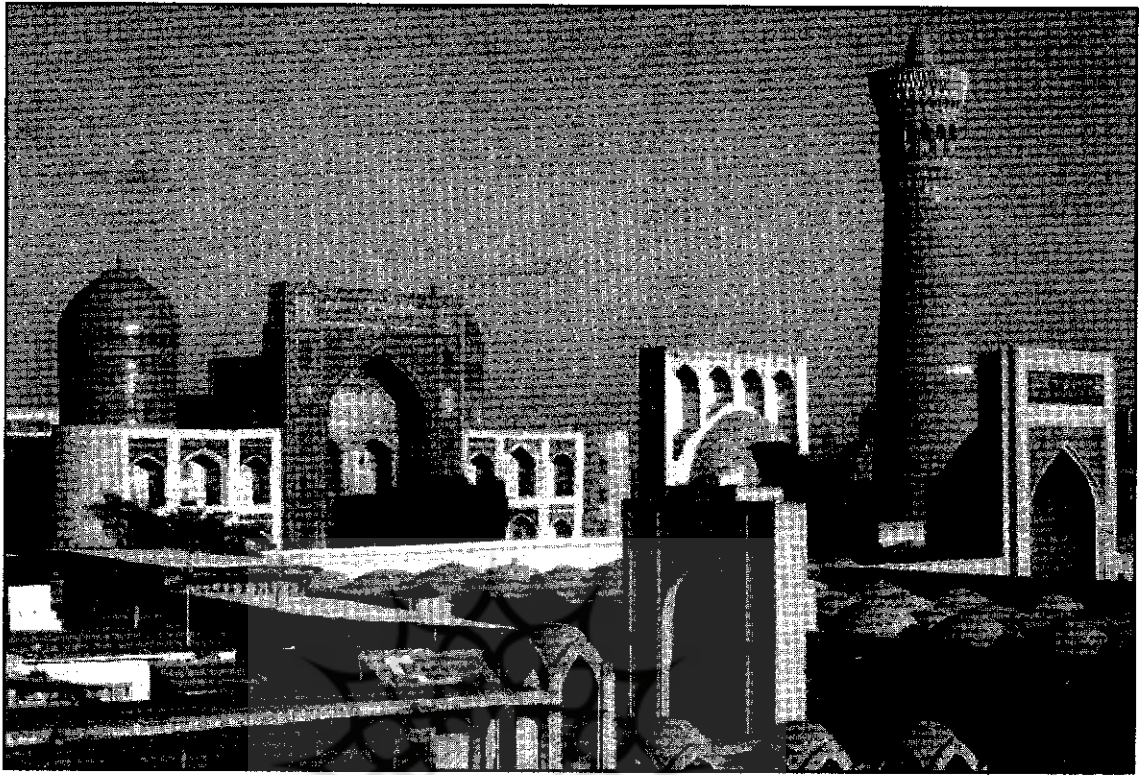
درباره ادامه حیات جمال الدین قرشی اطلاعات دقیقی در دست نیست. طبق نظر و. و. بارتولد، به احتمال زیاد بعد از سال ۷۰۲ / ۱۳۰۲ از دنیا رفته است. اما آن چه معلوم است، قرشی بیشتر حیات خویش را در آملیغ گذرانده است.

همان گونه که اشاره شد، جمال الدین قرشی از دانشمندان و نویسندگان معروف عصر مغول آسیای مرکزی به شمار می آید. وی در سال ۶۶۷ / ۱۲۸۲ فرهنگ معروف اسماعیل جوهری را با اختصار از عربی به فارسی ترجمه کرده و آن را السراح من

ابوالفضل ابن محمد جمال الدین قرشی یکی از نویسندگان و شاعران موفق و مورخ و سیاح عصر مغول آسیای مرکزی است.^۱ درباره زندگی و احوال وی اطلاعات کافی در دست نیست. در سال ۶۲۸ هـ. / ۱۲۳۰-۳۱ م. در آملیغ نزدیک کلجی در ولایت هفت رود ترکستان چشم به دنیا گشود. آن گونه که خود جمال قرشی می گوید، پدرش حافظ قرآن بوده است. مادرش اهل مرو بوده و نسب از شیخ ابوعلی شاه داشته است.^۲

جمال قرشی تا سال ۶۴۰ هـ. / ۱۲۴۲-۴۳ م. در آملیغ نزد شیخ ظهیر الدین اشرف بن نجیب الکاسانی کسب دانش کرد. وی در جوانی به خدمت حاکم محلی پیوست و به عنوان معلم خصوصی شاهزاده ال بوزد بن سونان تکین و دختر جوجی خان به اسم بولغان بیجی تعیین گردید. با کمک و دستگیری شیخ برهان الدین، یکی از صدور شهر آملیغ، به دیوان حاکم وقت راه یافت. چون جمال الدین قرشی با دربار خان های مغول و امراء محلی ارتباط تنگاتنگ داشت، لقب «قرشی» (به معنی درباری) دریافت نمود. اما خدمت وی در دربار حاکم به درازا نکشید و در اواخر سال ۶۶۲ هـ. / ۱۲۶۳-۶۴ م. به کاشغر رفت. برخی از محققین علت کوچ او را به کاشغر شرایط نامساعد زندگی در آملیغ می دانند.^۳

وی در کاشغر با صدر کمال الدین ابو عبدالله حسین بن مظفر ارتباط دوستی برقرار کرد. به پیشنهاد او به نوشتن و سرودن شعر مشغول شد و در مدتی کوتاه اشعار زیادی به فارسی و عربی

متن انتقادی، شرح و توضیحات علمی آن و غیره تحقیقات بسیار مهم و ارزنده‌ای ارائه کرده است که این پژوهش‌ها تاکنون هم اهمیت خود را از دست نداده است.

در سال ۱۸۹۸ م. قسمتی از ملحقات السراج، توسط بارتولد بعد از تحلیل و بررسی بر اساس نسخه مذکور به چاپ رسید.^۶ ترجمه روسی آن نیز در سال ۱۹۸۸ م. توسط خانم ر. ش. شرف الدیناوا انجام شد.^۷

از نظر محققان، ملحقات السراج یگانه اثر تاریخی و ادبی است که به شکل سفرنامه در عهد مغول و در آسیای مرکزی به رشته تحریر در آمده است. همان طور که اشاره گردید، اطلاعات این اثر برای تحقیق در تاریخ و مسائل جغرافیای تاریخی و حیات فرهنگی عصر مغول بسیار مهم است.

اهمیت بخش‌های مربوط به تاریخ قراخانیان و دیگر سلسله‌های ترک نژاد کتاب که در ولایات ماوراءالنهر و ترکستان حکومت می‌کردند، توسط بارتولد و دیگر محققین شوروی مورد بررسی قرار گرفته است، از این رو در این نوشتار از شرح این بخش‌های ملحقات السراج خودداری می‌نمایم.

محققان و پژوهشگران بارها بر اهمیت بخش‌های مربوط به تاریخ خان‌های مغول تاکید کرده‌اند.^۸ در بعضی موارد اطلاعات جمال الدین درباره تاریخ و جغرافیای تاریخی عهد مغول آسیای مرکزی در نوع خود بی نظیر است.

یکی از ویژگی‌های گزارش سیاحت و بیان موضوعات تاریخی در ملحقات السراج این است که مؤلف سعی کرده است،

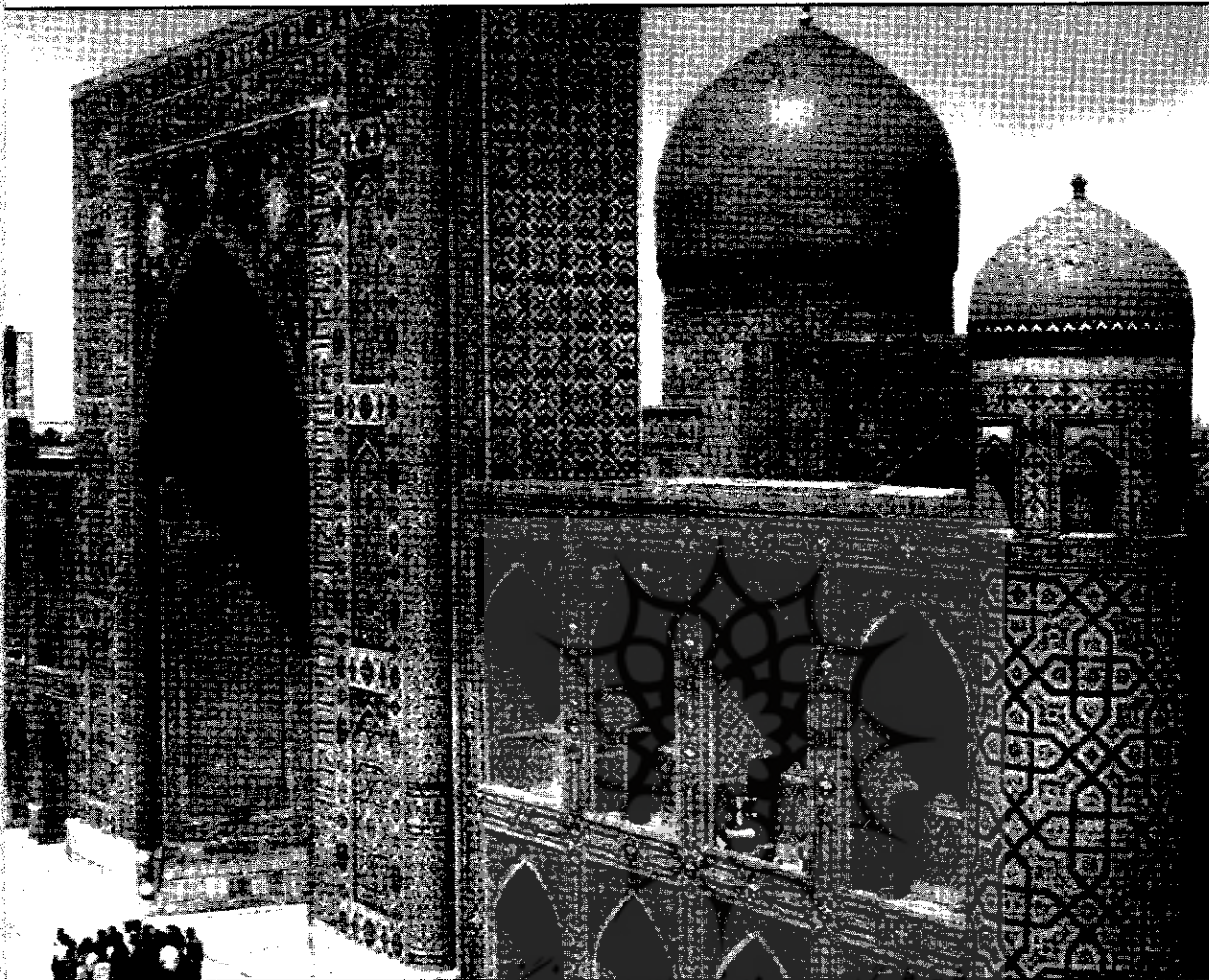
السراج نام نهاد. این کتاب برای تحقیق مسائل زبان‌شناسی قرون ۸-۷ / ۱۳-۱۴ و بررسی فعالیت علمی اسماعیل جوهری بسیار مهم است.^۶

از مهم‌ترین نوشته‌های جمال الدین قرشی کتاب ملحقات السراج است که ظاهراً آن را در سال ۷۰۲ / ۱۳۰۲ به انجام رسانده است. این اثر در واقع سفرنامه‌ای است حاوی رویدادهای تاریخی و جغرافیای تاریخی برخی از ولایات آسیای مرکزی.

در سال ۱۸۹۷ م. در آسیای مرکزی نسخه خطی ملحقات السراج توسط خاورشناس م. س. اندریسوف خریداری شد و به آثار خانۀ آسیای سن پترزبورگ ارسال گردید. این نسخه هم اکنون با شماره B 514 (430a) در شعبۀ پترزبورگ انستیتوی شرق‌شناسی آکادمی علوم روسیه نگهداری می‌شود. این نسخه توسط فردی به نام شرف الدین ابن ملانورالدین اندجانی در تاریخ جمادی الاول سال ۱۰۶۸ نسخه برداری شده است.^۷

طبق نظر و. و. بارتولد نسخه مزبور به احتمال قوی از نسخه‌ای ناقص رونویسی شده است، چون صاحب کتاب تاریخ رشیدی، میرزا محمد حیدر، در نوشته‌های خویش از ملحقات السراج جمال الدین قرشی ذکر کرده و گفته است، که این اثر درباره شیوخ و علمای سمرقند و بلاساغون اطلاعات جالب توجه دارد. این در حالی است که نسخه شماره (B430a) 514 دارای چنین اطلاعاتی نیست.^۸

بارتولد، بدون شک نخستین محقق و کشف حقیقی ملحقات السراج و مؤلف آن است. وی در معرفی مؤلف، تهیه

چغتای مانند یسومنکو (یسومنکه)، بوری خان، قراهلاکو، الغوخان، مبارک شاه، اریق بقا، آرغنه خاتون (زوجه قراهلاکو)، براق خان، نیکپی، بقا تیمور، دواخان (تواخان) و غیره از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. (صص ۱۳۵-۱۳۹ متن عربی). (ص ۱۱۰-۱۱۴ روسی).

در مجموع نوشته‌های قرشی برای تحقیق و بررسی همه جانبه تاریخ سیاسی و نظامی مغولی چغتایان منبعی مهم و با ارزش محسوب می‌شود. بدین لحاظ، اطلاعات مؤلف درباره تاریخ تولد و جلوس شاهزادگان چغتای بر تخت خانی، مدت حکومت آنان، تاریخ مرگ خان‌ها و امراء، تاریخ جنگ‌ها و زد و خوردهای داخلی ارتباط خویشاوندی و تباری خان‌ها، ازدواج خان‌ها، فرزندان و اعقاب آن‌ها و غیره بسیار مهم به نظر می‌رسد.

فصلی از ملحقات السراج به معرفی امراء، وزرای مشهور و بزرگان معروف اختصاص یافته است. (صص. ۱۳۹-۱۴۰ متن عربی)، (صص ۱۱۴-۱۱۵ روسی). این بخش نیز دارای اطلاعات فراوانی است و از لحاظ اهمیت کمتر از بخش قبلی نیست.

اطلاعات خود را هر چه بیشتر مستند نماید. این سبک و ویژگی نگارش را تقریباً در همه بخش‌های ملحقات السراج می‌توان به آسانی مشاهده کرد. اطلاعات جمال الدین قرشی راجع به تاریخ سیاسی و نظامی دولت چغتایان:

بخشی از کتاب ملحقات السراج یعنی «فصل در باب خان‌های مغول»، بدون شک یکی از مهم‌ترین قسمت‌های کتاب به شمار می‌آید و برای تحقیق و بررسی تاریخ سیاسی و نظامی دولت چغتایان مغول بسیار مفید است، زیرا بیشتر مطالب آن بر اساس دیده‌ها و شنیده‌های مؤلف هنگام سیاحتش در ولایات ترکستان و ماوراءالنهر تدوین شده است.

در این بخش از ملحقات السراج مؤلف درباره سیاست خان‌های بزرگ امپراتوری چنگیزیان از قبیل گیوک قان، منگوقان، قویلای قان، تیمورقان اطلاعات جالب توجهی ارائه کرده است. (صص ۱۳۶-۱۳۸ متن عربی)؛ (صص ۱۱۱-۱۱۲ متن روسی).

اطلاعات جمال الدین قرشی درباره خان‌ها و شاهزادگان

نوشته‌های قرشی برای تحقیق و بررسی همه جانبه تاریخ سیاسی و نظامی دولت مغولی چغتائیان منبعی مهم و با ارزش محسوب می‌شود. بدین لحاظ، اطلاعات مؤلف درباره تاریخ تولد و جلوس شاهزادگان چغتای بر تخت خانی، مدت حکومت آنان، تاریخ مرگ خان‌ها و امرأ، تاریخ جنگ‌ها و زد و خورد‌های داخلی ارتباط خویشاوندی و تباری خان‌ها، ازدواج خان‌ها، فرزندان و اعقاب آن‌ها و غیره بسیار مهم به نظر می‌رسد.

اطلاعات جمال الدین قرشی درباره امرای آلمالغ نیز جالب توجه است. وی راجع به امیر بوزرخان المالغی، سغناق تکین پسر بوزرخان (وفات ۶۴۸ هـ. / ۱۲۵۰ م.)، امیر دانشمند تکین (وفات ۶۵۷ هـ. / ۱۲۵۸ م.) و... اطلاعات مهمی عرضه کرده است. (ص ۱۴۰، متن عربی، ص ۱۱۵ روسی).

نوشته‌های او درباره وزیر حبش عمید بسیار ارزنده است. طبق گفته مؤلف حبش عمید حامی قوانین و دستورات دولت چغتائیان مغول بود، او در شعبان سال ۶۵۸ هـ. / ۱۲۶۰ م. در روستای کرکه آلمالغ فوت کرد و در یکی از خانقاه‌های شهر آلمالغ به خاک سپرده شد. (ص ۱۴۰-۱۴۱، متن عربی؛ صص ۱۱۶-۱۱۷ روسی).

هم چنین جمال الدین قرشی درباره امرای شهرها و ولایات دیگر ماوراء النهر و ترکستان نیز مطالب جالب توجهی ارائه کرده است. از این لحاظ اطلاعات وی درباره امیر جلال الدین (حاکم خجند) و امیر قادر ملک (حاکم شاش) از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. (ص ۱۵۰، متن عربی؛ ص ۱۲۴، روسی).

سفرنامه جمال الدین قرشی، آن گونه که بار تولد اشاره کرده است، از لحاظ ادبی اثری بسیار جذاب است. مؤلف ملحقات السراج موقعیت جغرافیایی و جغرافیای طبیعی شهرها، ویژگی‌های اقلیمی، آب و هوا، کوه‌ها، رودخانه‌ها، جویبارها، بیابان‌ها، وضع روستاها و قصبات، بازارها، مدارس، رباط‌ها، کشاورزی، باغات، ییلاق‌ها و این گونه مطالب را با قلم زیبا و شیوا به تصویر کشیده است. موضوعاتی از قبیل ترکیب جمعیتی، شغل مردم، وضع زندگی و مشکلات ساکنان شهرها و روستاها و غیره نیز از نظر او دور نمانده است.

به طور کلی می‌توان گفت، گزارش‌های جمال الدین قرشی درباره شهرهای آلمالغ (ص ۱۴۰، متن عربی؛ ص ۱۱۶، روسی)؛ کاشغر (ص ۱۴۳، متن عربی؛ ص ۱۱۹، روسی)؛ ختن (ص ۱۴۷، متن عربی؛ ص ۱۲۱، روسی)؛ خجند (صص ۱۴۷-۱۴۸، متن عربی؛ ص ۱۲۲-۱۲۱، روسی)؛ ولایت فرغانه (صص ۱۴۸، متن عربی؛ ص ۱۲۲-۱۲۳، روسی)؛ شهر اوش (ص ۱۴۷، متن عربی؛ ص ۱۲۲، روسی)؛ شاش (ص ۱۵۰، متن عربی؛ ص ۱۲۴، روسی)؛ شهر بارچ کند (ص ۱۵۰، متن عربی؛ ص

مؤلف، در این قسمت از گزارش خویش، درباره هشت تن از امرای و وزرای معروف عهد مغول اطلاعات بسیار ارزشمندی ارائه کرده است. از این جهت به خصوص نوشته‌های جمال الدین قرشی درباره امیر محمود یلواج و خاندان وی جالب توجه و بی نظیر است. طبق نوشته مؤلف، محمود یلواج ابن محمد الخوارزمی از مشهورترین امرای عصر خویش بود. وی در ربیع الاول سال ۶۵۲ هـ. / آوریل ۱۲۵۴ در خان بالغ از دنیا رفته و در همان شهر به خاک سپرده شده است. (ص ۱۳۹، متن عربی، صص ۱۱۴-۱۱۵، روسی). این در حالی است که عباس اقبال در مورد تاریخ درگذشت محمود یلواج می‌نویسد: «ظاهراً محمود یلواج در فاصله بین وفات اوگتای قاآن و تشکیل شورای سلطنتی برای انتخاب گیوک خان در سال ۶۴۳ هـ. دار دنیا را وداع کرده است، چه در این شورا با این که نام پسر او مسعودبیک در جزء نمایندگان عموم ممالک مطیعه مغول در جامع التواریخ و (تاریخ) جهانگشای برده شده ذکر می‌شود او نیست.»^{۱۱}

پسر محمود یلواج، امیر مسعود بیک که وی هم از امرای معروف عصر مغول به شمار می‌آید، به گفته جمال الدین قرشی در شوال سال ۶۸۸ هـ. / اکتبر ۱۲۸۹ م. در بخارا درگذشت و در مدرسه خویش به خاک سپرده شد. (ص ۱۳۹، متن عربی، ص ۱۱۴-۱۱۵ روسی)

در بین همه مورخان و نویسندگان دوران مغول فقط جمال الدین قرشی از فرزند دیگر امیر محمود یلواج نام برده است. طبق نوشته او، پسر امیر محمود یلواج به نام المؤید المنصور دوستور ابن دوستور غیاث الدین مسعود ثانی، پس از مرگ امیر مسعود بیک حکومت ماوراء النهر و ترکستان را به عهده گرفت. وی در شعبان سال ۶۹۷ هـ. / ۱۲۹۸ م. وفات یافت. (ص ۱۴۰ متن عربی، ص ۱۱۵ روسی)؛ جمال الدین قرشی می‌نویسد که، بعد از او امیرساتیلمش بیک پسر دیگر امیر محمود یلواج معروف به مسعود سوم حکومت برادر خود را به دست گرفت. در سال ۷۰۸ هـ. / ۱۳۰۲ م. درگذشت. (ص ۱۴۰ متن عربی، ص ۱۱۵ روسی)؛ بعد از وی، امیر مسعود چهارم معروف به فخرالملک سیونج ابن مسعود ابن محمود الخوارزمی به مرتبه پدر خود رسید. (ص ۱۱۵، متن عربی، ص ۱۱۴، روسی).

بخشی از کتاب ملحقات السراح یعنی «فصل در باب خان‌های مغول»، بدون شک یکی از مهم‌ترین قسمت‌های کتاب به شمار می‌آید و برای تحقیق و بررسی تاریخ سیاسی و نظامی دولت چغتائیان مغول بسیار مفید است، زیرا بیشتر مطالب آن بر اساس دیده‌ها و شنیده‌های مؤلف هنگام سیاحتش در ولایات ترکستان و ماوراء النهر تدوین شده است

(وفات سال ۴۰۲ هـ. / ۱۰۱۲ م.)، واقع در شهر اوزگند (ص ۱۳۳ متن عربی؛ ص ۱۰۷، روسی)، مقبره شیخ بابا کمال جندی واقع در خیرآباد، نزدیکی شهر جند (ص ۱۵۲، متن عربی؛ ص ۱۲۶ روسی)، مقبره امیر محمود یلواج واقع در خانقاهی در خانبالغ (یکن)، مقبره امیر مسعود بیک واقع در مدرسه مسعودیه بخارا (ص ۱۳۹، متن عربی؛ ص ۱۱۵، روسی) و...

باید متذکر شد که اطلاعات و داده‌های تاریخی جمال الدین قرشی درباره علمای، فقها، شعرا، عرفا، قضات، مفتی‌ها، تجار و غیره در مجموع برای بررسی مسایل جامعه‌شناسی و حیات فرهنگی ماوراء النهر و ترکستان در عصر مغول بسیار مهم به نظر می‌رسند.

از این جهت نوشته‌های مؤلف درباره امام برهان الدین نصیر ابن عبدالکامر شهاب المتارذی صاحب کتاب المغرب و تفاسیر مختلف، وفات در سال ۶۱۰ هـ. / ۱۲۱۴ م. در خوارزم (ص ۱۳۰، متن عربی؛ ص ۱۰۳، روسی)، امام یوسف ابن ابوبکر ابن محمد ابن علی ابو یعقوب السکاکی، صاحب کتاب مفتاح العلوم و علم المعانی و البیان، وفات در سال ۶۳۶ هـ. / ۱۲۲۹ م. در اردوی چنتای خان (ص ۱۳۰، متن عربی؛ ص ۱۰۳، روسی)، حسام الدین محمد بن عثمان ابن محمد السمرقندی العلی آبادی، وفات در ذی الحجه ۶۴۲ هـ. / آوریل ۱۲۴۵ و صاحب مطلع فی التفسیر که شامل چهار جلد بوده است (ص ۱۳۰، متن عربی؛ ص ۱۰۳، روسی)، امام مجدالدین الخوارزمی ساکن کاشغر و صاحب کتاب الزاد فی القرأ (ص ۱۳۰، متن عربی؛ ص ۱۰۳، روسی)، ابوالفضائل محمد ابن ابوبکر الشانادی الايبوردی مشهور به «عقرب»، وفات در سال ۶۴۶ هـ. / ۱۲۴۸ م. (ص ۱۴۱، متن عربی؛ ص ۱۱۷، روسی)، اشرف ابن نجیب ابن محمد الکاسانی (یکی از استادان جمال الدین قرشی) صاحب کتاب عربییت فی ترجمه القرآن (ص ۱۴۱، متن عربی؛ ص ۱۱۷، روسی)، محمد الفراهی که عالمی نابینا بوده است (ص ۱۴۲، متن عربی؛ ص ۱۱۸، روسی)؛ شیخ برهان الدین المقری خجندی ساکن آملیغ (ص ۱۴۲، متن عربی؛ ص ۱۱۸، روسی) امام نصرت الدین اوزجندی (ص ۱۴۸، متن عربی؛ ص ۱۲۳، روسی)، امام محمد ابن محمد ابن محمد القبای (ص

۱۲۵، روسی)؛ جند (ص ۱۵۱، متن عربی؛ روسی ۱۲۶-۱۲۷)؛ برای بررسی جغرافیای تاریخی دوران مغول آسیای مرکزی بسیار مفید است.

اطلاعات جمال الدین قرشی درباره حیات فرهنگی ماوراء النهر و ترکستان؛

گزارش‌ها و نوشته‌های جمال الدین قرشی درباره حیات فرهنگی و ادبی ماوراء النهر و ترکستان، بدون شک از ارزشمندترین منابع تاریخی دوران مغول به شمار می‌آید. اطلاعات ملحقات السراح درباره آرامگاه‌ها و مقابر شخصیت‌های معروف و مشهور تاریخ بعد از اسلام و به خصوص عصر مغول از اهمیت به سزایی برخوردار است. فهرست مختصر آرامگاه‌ها و مقابر اشخاص معروف و مشهور تاریخ ترکستان و ماوراء النهر را که جمال الدین قرشی درباره آن‌ها اطلاعاتی ذکر کرده است، می‌توان به صورت ذیل آورد:

مقبره قتیبه ابن مسلم، واقع در دهکده قیلیچ شهر اوش (ص ۱۴۸، متن عربی؛ ص ۱۲۲، روسی)، مقبره ابو عبدالله ابن جبال واقع در میان قبا و شهر نو (ص ۱۴۸، متن عربی؛ ص ۱۲۲، روسی)، مقبره عبدالله ابن علی ابن حسین ابن علی ابن ابوطالب واقع در خوقند، در ساحل رودخانه سیحون، (ص ۱۴۸، متن عربی؛ ص ۱۲۲، روسی)، مقبره امام ابوبکر الکفال الشاشی واقع در شاش، (ص ۱۵۰، متن عربی؛ ص ۱۲۴، روسی)، مقبره شهید ساتوق بغراخان (وفات ۳۴۴ هـ. / ۹۵۵ م.)، واقع در ده آرتوج که یکی از دهات کاشغر است، مقبره علی ارسلان ابوالحسن ابن بای تاش ارسلان خان ابن ساتوق بغراخان (وفات ماه محرم ۳۸۸ هـ. / ژنویه ۹۹۸ م.)، واقع در کاشغر، قبر شهید یوسف قدر خان ابن هارون بغراخان ابن موسی تولکه الک ابن سایوق (وفات، اوایل محرم ۴۲۴ هـ. / دسامبر ۱۰۳۲ م.) واقع در قورغان خاقانان در ساحل رودخانه تومان در کاشغر (صص ۱۳۲، متن عربی؛ ص ۱۰۶، روسی)، مقبره خاقان ابوالمظفر یوسف ارسلان کاشغری (وفات ماه رجب سال ۶۰۱ هـ. / فوریه ۱۲۰۵ م.) واقع در قورغان خاقانان در کاشغر (ص ۱۳۲، متن عربی؛ ص ۱۰۶، روسی)، مقبره خاقان شهید نصر ارسلان الک بن علی تولکه خان

از مهم ترین نوشته های جمال الدین قرشی کتاب ملحقات السراح است که
ظاهراً آن را در سال ۷۰۲ / ۱۳۰۲ به انجام رسانده است. این اثر در واقع
سفرنامه ای است حاوی رویدادهای تاریخی و جغرافیای تاریخی برخی از
ولایات آسیای مرکزی

۱- درباره زندگی و آثار جمال الدین قرشی ر.ک:
Saidov A., mulkhakat as - Surakh, - Dhamalya
karshi kak istoricheskiy izostchnik, AKD.
Dushanbe, 1989.

2 - Bartold W.W, mulkhakat as -Surakh -
Sochineniya, T.VIII, Moskva, 1968 S.101; Saidov
A. , mulkhakat as - ; Surakh , P. 6.

3 - Saidov A., mulkhakat as - Surakh, P. 6.

4 - Bartol W.W. mulkhakat as Surakh , P.101.

۵ - همان جا.

۶- درباره جایگاه این اثر و چاپ و ترجمه آن ر.ک:

Bartold W.W., mulkhakat as -Surakh , PP. 98-102
Bartold, Turkestan Vepokhu mongol,skogo
nashestviya, Ch.I, Teksti. Spb.1898, PP. 128-52,
Dzhamal -ad 'din karshi, mulkhakat as - Surakh,
materiali poistoni Sredney , Tsentralnoy Azii X-
XIX VV, Tashkent , 1988; PP. 100-133 (Perevod
R.sh. sharafutdinova).

7- Dzhamal - ad - din karshi, Mulkhakat as -
Surakh, materialy ... P.101.

۸ - همان جا.

9 - Bartold, Turkestan Vepokhu mongolskogo
nashestviya, Ch.I.Teksti, SPb .1898, PP. 118
(متن: عربی)

10 - Dzhamal - ad - din karshi, 1 mulkhakat as -
surakh- materialy po istorii sredney i Tsentralnoy
Aii. X-XIX 1vv, Tashkent, . 1988, PP. 100-133.
Perevod R. sh. sarafatdinova, (متن روسی).

11- Bartold, mulkhakat as -Surakh , PP. 98-102.
۱۲- اقبال، عباس، «محمود یلواج خوارزمی» مجله دانشکده
ادبیات دانشگاه تهران، شماره ۲، ص ۹۶.

۱۴۸، متن عربی؛ ص ۱۲۳، روسی)، امام جمال الدین الهروی
الامشی (ص ۱۴۸-۱۵۰، متن عربی؛ صص. ۱۲۴-۱۲۳، روسی)
و.. از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

اطلاعات جمال الدین قرشی راجع به سیف الدین سعید بن
المظهر الباخری (ص ۱۳۶، و ۱۵۲ متن عربی، ص ۱۱۱، ص
۱۲۶ روسی)، شاعر کمال الدین ابو عبد الله الحسین ابن مظفر
البلادی الشیبانی (ص ۱۴۵، متن عربی؛ ص ۱۲۰ روسی) و هم
چنین درباره عالم، خطاط و شاعر حصام الدین ابوالمحمود ابن
العاصمی البارجلنی (ص ۱۵۰، متن عربی؛ ص ۱۲۵، روسی)
برای تحقیق و بررسی زندگی و آثار آنان مفید به نظر می رسد.
حسام الدین عاصمی بارجلنی صاحب تالیفات و اشعار به
سه زبان (عربی، فارسی و چغتایی) بوده و جمال الدین قرشی او
را از شعرا موفق عصر خویش خوانده است. (ص ۱۵۰، متن
عربی، ص ۱۲۶، روسی).

نوشته های جمال الدین قرشی راجع به شاعر و صوفی
معروف قرن ۷ هـ. / ۱۳ م. شیخ کمال الدین خوارزمی، مشهور
به بابا کمال جندی نیز در نوع خود بی نظیر است. طبق گفته
صاحب ملحقات السراح، بابا کمال جندی در سن ۸۵ سالگی در
شب پنجشنبه، میانه ماه جمادی الاول ۶۶۲ هـ. / دسامبر ۱۲۷۳
م. در گذشته و مقبره اش در مکانی به نام خیر آباد (نزدیکی جند)
قرار دارد. (صص ۱۵۲-۱۵۱، متن عربی؛ ص ۱۲۶-۱۲۷) باید
متذکر شد که اطلاعات جمال الدین قرشی درباره تاریخ فوت
شیخ بابا کمال توسط هیچ کدام از ادیبان شناسان و محققان
در شرح احوال بابا کمال جندی مورد استفاده قرار نگرفته است،
در حالی که اطلاعات جمال الدین قرشی درباره شیخ بابا کمال
بسیار دقیق و مورد اعتماد است.

پی نوشت ها:

* بر خود لازم می دانم که از دوست جوان و عزیز آقای
محمد رضا واحدی - فارغ التحصیل دانشکده ادبیات دانشگاه
فردوسی مشهد - که در برگردان متن و ویرایش آن به من یاری
رساندند، تشکر نمایم.